

NAFİ ATUF KANSU'YA GÖRE ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ¹

Arş. Gör. Mehmet BAŞARAN²
Dr. Öğr. Üyesi İsmail ÇELİK³

ÖZET

Günümüzde bilim ve teknoloji gibi alanların yanında eğitimsel açıdan ilerlemeler, farklılaşmalar, yönelimler olmaktadır. Bu gelişmeler, eğitim kurumlarının yapısı, amacı, içeriği, ölçme ve değerlendirme süreci, yöntem ve teknikler gibi konulardaki değişimleri de beraberinde getirmiştir. Eğitim ile ilgili değişim ve gelişmeler devam ederken, bu sistemin ana uygulayıcısı konumunda olan öğretmenlerde bu gelişmelere ayak uydurmaya çalışmak durumundadırlar. Modern zamanın ve toplumlarının gereksinim ve değerlerine uygun bireylerin, vatandaşların, yöneticilerin yetiştirilmesi eğitim sisteminin üç temel unsuru olan eğitim programları, öğrenci ve öğretmene gereken ehemmiyetin verilmesiyle mümkündür. Öğretmen eğitim sürecinde diğer tüm öğelere mana kazandıran ve eğitimin meydana gelmesinde en büyük etkiye sahip öğedir. Çağın koşullarına göre ortaya çıkan gelişmeler ışığında, öğretmenlik mesleğiyle ilgili olarak öğretmenin sahip olması gereken temel kişisel ve mesleki nitelikler, devamlı bir şekilde eğitimciler tarafından tespit edilerek onlara kazandırılmaya çalışılmıştır. Nâfi Atuf Kansu'nun kitap ve makalelerindeki düşünceleri incelenerek öğretmenlik mesleğine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaç edinen bu çalışma, eğitimin en temel ögesi olan öğretmene gereken önemin verilmesi noktasında ciddi katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi (incelemesi) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Araştırma sonucunda Kansu'nun eğitimin temel unsurlarından biri olan öğretmenlik hakkındaki görüşleri şu şekilde ortaya konulmuştur: Eğitimin en büyük sorumluluğu öğretmene aittir. Öğretmenin öğrenciden şikâyet etme hakkı yoktur. Toplumu şekillendirecek olan öğretmenler kendi alanlarında yetkin olmalı, güncel konuları takip etmelidir. Her kitap bir muallime muhtaçtır. Muallim, derslerde ele aldığı kitapların uygulayıcısı olmalıdır ki çocuk üzerinde tesirli olabilsin.

¹ Mehmet Başaran'ın "Nafi Atuf Kansu'nun Eğitim Görüşleri ve Günümüz Eğitim Sistemine Yansımaları" başlıklı Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

² Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi ABD, mehmetbasaranoglu@gmail.com

³ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretimi ABD, ic1977@hotmail.com

Taassup ve siyaset öğretmenin meslek hayatında kaçınması gereken iki önemli olaydır. Öğretmen bu olayları eğitim hayatına yansıttığı zaman çocukları ilgilenmeleri gereken olaylardan uzaklaştırıp birkaç kişinin tesirine bırakır. Böylece öğretmen çocuğun nezdinde kendi değerine gölge düşürmekle kalmaz aynı zamanda öğretmenin siyaset temelli oluşturacağı kurumlarda istikbal hayatı için de hastalıklı olur. Çocuğu etkilemenin en tesirli yolu ona zihninden ziyade kalbinden yaklaşımdır. Öğretmen bunu yapabildiği sürece başarılı olur. Bu eğitim ise eğitim sistemindeki derslerden ziyade bütün hayatı kapsmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Nafi Atuf Kansu, Öğretmen, Eğitim, Program

GİRİŞ

Öğretmenlerin sahip olması gereken nitelikler temelde kişisel ve mesleki olmakla beraber bilgi (pedagojik formasyon, genel kültür ve özel alan bilgisi) beceri ve tutumlar (mesleki gelişim, öğrenciyi tanıma, öğretme-öğrenme süreci, öğrenme ve gelişimi izleme-değerlendirme, okul-aile-toplum ilişkileri, program-içerik bilgisi) şeklinde sınıflandırılmaktadır (Pehlivan, 2008; Demirel ve Kaya, 2006; MEB, 2008; Dağlıoğlu, 2011; Arends,1997). Öğretmenlerin sahip olması gereken yeterliliklerin veya standartlarının tanımlanması eğitimin amacı, eğitimcilerin gelişim seviyeleri, toplumun yapısı gibi farklı, karmaşık ve çok boyutlu çalışmaları gerekmektedir.

Morrison (2003), öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlilikleri kişisel karakter, eğitim, deneyim ve toplumsal olmak üzere dört başlık altında incelemiştir. Öğretmen, eğitimin nitelikli bir şekilde yapılması konusunda doğrudan bir etkiye sahiptir. Öğretmenin doğuştan getirdiği veya sonradan içselleştirip benliğiyle bütünleştirdiği kişisel özellikleri öğrenci ve eğitim süreci üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Dağlıoğlu, 2011; Koçyiğit, 2016). Araştırmalar öğretmenin yüksek ahlak ve değerler, şefkat, sabır, nezaket, yardım severlik, saygılı, çağdaş, gelişime açık, deneyimli, sosyal, duygusal, kendine güven, eğitici, rehber, arkadaş, model, yaratıcı, problem çözücü, coşkulu, güvenilir, işbirlikçi, güncel, adalet gibi niteliklere sahip olması gerektiğini sıklıkla ifade etmişlerdir (Oktay, 2010; Yavuzer, 1995; Demirel, 2007; Peart ve Campbell, 1999).

Günümüz reform hareketleri genellikle standartlar belirlemeye yöneliktir. Bu standartları belirlemenin en önemli özelliği nesnel olarak ölçülebilir olmasıdır (Hesapçıoğlu ve diğerleri, 2001). Standartların belirlenmesi öncelikle araştırmaların kaliteli bir şekilde artmasıyla mümkün olabilmektedir. Türkiye’de gerek araştırmaların eksik olması ve kapsamlı olmaması, merkezi standartların kesin olarak belirlenmemesi, öğretmen eğitimi

araştırmalarına yön verebilecek meta analiz araştırmaların yetersiz olması öğretmen standartlarının oluşturulmasına engel oluşturmaktadır. Öncelikle öğretmen eğitimi alanında bir kavram birliğine varılması ve tanımının yapılması gerekmektedir (Yıldırım, 2013). Bu sayede araştırmacılar meydana getirilmiş olan çerçeveyi etkili bir şekilde kullanabilirler.

Öğretmenden beklenen nitelikler, içerisinde bulunan zamanın şartlarına göre değişiklikler arz etmektedir. Hususi olarak zamanımızda teknolojinin ve bilimin gelişmesiyle geçmişte öğretmenlerin sahip olması gereken nitelik ve yeteneklere yenileri eklenmiştir. Öğretmenlerin çağdaş eğitimin istediği standartları sağlamanın yanında her dönemde değişmeyen ve muhakkak öğretmenlerde bulunması gereken nitelikler de vardır. Bu niteliklerin belirlenmesi eğitim tarihinde var olan dokümanların içerik analizi veya diğer yöntemlerle araştırılması ile gün yüzüne çıkartılmaları gerekmektedir.

Bu çalışma Nafi Atuf Kansu'nun eğitim görüşlerini yer aldığı makale ve kitapları inceleyerek öğretmen eğitimi konusunda görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemi gibi günümüz eğitim sisteminin temellerinin atıldığı bu önemli zamanlarda eğitimin temel taşlarından olan öğretmenler hakkındaki görüşlerin belirlenmesi günümüz eğitim sistemine olumlu katkılar yapacağı düşünülmektedir. Tarihsel boyutta öğretmenlerin sahip olması gereken ve kaçınmaları icap eden faktörler birçok eğitimci tarafından söylenegelmiştir. Nafi Atuf Kansu'da bu eğitimcilerden biri olup Mutlakiyet, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet gibi eğitimle ilgili hızlı değişimlerin olduğu zamanlarda gerek Türkiye Cumhuriyeti'ndeki eğitim kurumlarında gözlem ve tecrübesi, gerekse yurtdışındaki eğitim kurumlarını araştırması ve incelemesi sonucu elde ettiği veriler eğitimsel açıdan büyük bir önem sahiptir. Saltanat dönemindeki okullarda eğitimini tamamlayan, II Meşrutiyet döneminde öğretmenlik, okul müdürlüğü gibi eğitim vazifelerinde bulunan, özellikle bu dönemde yurt dışı seyahatlerine çıkarak yabancı düşünür ve eğitim sistemleri hakkındaki düşüncelerini birçok dergide paylaşan, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ise eğitim sisteminin üst kademelerinde görev alan, gözden ırak olma isteği gibi sahip olduğu meziyetler sebebiyle eğitim tarihinde yeteri kadar değinilmemiş olan Nâfi Atuf Kansu'nun kitap ve makalelerindeki düşünceleri incelenerek öğretmenlik mesleğine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaç edinen bu çalışma, eğitimin en temel ögesi olan öğretmene gereken önemin verilmesi noktasında ciddi katkılar sağlayacaktır.

1. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi (incelemesi) yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Nafi Atuf Kansu'nun eserlerinde öğretmen unsuruna vurgu yapılan düşünceleri analiz edilerek sınıflandırılmıştır. Bu yöntem, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Bu yöntem bir zaman dilimi içerisinde üretilen belge ve dokümanların analizini olanaklı kılması açısından araştırma konusuna uygundur. Araştırmada herhangi bir sınırlandırma olmadan Kansu'nun tüm çalışmalarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan veri kaynakları öncelikle birincil kaynaklardır. Bunlar Nâfi Atuf Kansu'nun Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphane Seyfettin Özege salonundaki kitapları, Beyazıt Kütüphanesi İsmail Hakkı Us bölümündeki dergi koleksiyonlarındaki ve Cumhuriyet dönemi Türkçe eserleridir. Araştırma verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi birbiriyle ilişkili belli kavram veya temaların anlaşılır bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır.

1.1. Bulgular

1.1.1. Öğretmen

Öğretmenlikte aranan şartların çoğaldıkça herkesin öğretmen olma ihtimalinin azaldığına değinen Kansu, öğretmenin çocuğun ruhuna nüfuz edebilecek bir yeteneğe sahip olmasının lüzumlu olduğunu ifade etmektedir. Fakat O'na göre bu yetenekler çalışarak kazanılmamaktadır. Öğretmenin karakter-kişilik özelliklerinin dikkate alınmaksızın teorik eğitimin yetersiz kaldığını hatta öğretmenlik eğitimi alan adayların yapılan çalışmalarda bu eğitimin gerekliliğine dahi olumlu bakmadıkları görülmektedir (Pehlivan, 2008; Durmuşçelebi, 2015).

Kansu'ya göre öğretmende olması gereken en önemli özellikler **muhabbet ve nüfuzdur**. Sevginin olduğu yerde söz etkisini yitirirken sorunlar kalpten kalbe giden yollarla sessizce çözülür. Muhabbet mevzusunda, iyi bir mürebbi kalbinde yaşamın ilk yıllarını yaşayan çocuklara tarif edilemez bir sevgi ve saygıyla doludur. Nüfuz öğretmenin sahip olduğu fiziksel ve şahsiyet özelliklerinden kaynaklanır. Endam, tavır, ses bu nüfuzu etkiler fakat nüfuz en önemli etkisini karakterli ilim ve fikirlerden alır. Eğer öğretmenin sözleri ve davranışları birbiriyle uyumluysa çocuk üzerindeki tesiri büyüktür (Kansu, Nisan-1916). Kansu'nun işaret ettiği nitelikli eğitimin merkezinde bulunan öğretmenin sahip olması gereken sözsüz, ölçülemeyen niteliklerinin gerekliliği günümüzde daha da önem kazanmakta ama bu konuda öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme işlemlerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (Oğuzkan, 1988).

Öğretmenin çocuklara karşı sevgisinin eğitimsel açıdan önemi bilinen bir gerçektir. Ender ve Nazan (2016) tarafından yapılan çalışmada ayrıca öğretmenin çocukları sevme düzeyinin artıkça iş doyumlarının da arttığı saptanmıştır. Öğretmenin öğrenciler üzerinde etkili olabilmesi için **sevgi faktörünün etkisi** eğitimle ilgili çeşitli çalışmalarda sıklıkla vurgulanmaktadır (Demirel, 1999; Sönmez, 2006; Sönmez, 2007).

Kansu öğretmeni “Bir şey öğrenmek isteyen kadın ve erkek vatandaşlar... öğretmen önüne çözülecek bin bir mesele ile yüklü gelir. Öğretmen; talebenin kafasında, kalbinde, tavır ve hareketlerinde... kendisine sunulan malzemeyi onlarla beraber el ele işlemesini bilen sanatkardır, ilim adamıdır” şeklinde nitelendirmektedir (Kansu, Aralık-1945). Kansu öğretmenleri sorun çözücü, öğrencilerin örnek alabilecekleri en önemli rol model, bireyleri olumlu yönde değiştirecek bir sanatkâr ve ilim adamı olarak tanımlayarak öğretmenlerin önemine değinmiştir. Bu bakımdan eğitimde öğretmen önemli bir unsurdur. Dolayısıyla iyi yetişmiş eğitimciler olmadan eğitimde geri kalmış milletlerin eğitimlerini düzeltmeleri mümkün değildir (Çelik, 2011).

Öğretmenin mükemmel bir terbiyeye muhtaç olduğunu dile getiren Kansu, öğretmenlerde mesleki eğitimin önemine değinir. Ona göre bu eğitim olabildiğince erken başlamalıdır. Öğretmenlerin özellikle savaş zamanlarında eğitimin önemine daha çok inandıklarını belirten Kansu öğretmenlerin çocukları milliyet, vatan ve din etrafında birleştirmeleri, tek vücut haline getirmeleri gerektiğine değinir. İlimin külfete tabi olduğuna değinen Kansu’ya göre, öğretmenlerin mesleklerindeki için çabaya ve başarılarına bağlı olarak ödüllendirilmeleri gerekir. Öğretmenlerin halktan istedikleri saygıyı görmeleri için, öncelikle içinde yaşadıkları topluma saygı göstermeleri, halkın menfaatlerini, terbiyelerini düşünmeleri ve daima onu yüceltecek atılımlarda bulunmaları gerektiğini dile getirir (Kansu, Haziran-1916a). Toplumdaki ilerlemenin sorumluluğun çoğunun öğretmenlerde olduğunu vurgulayan Kansu, öğretmenlerin hem kendi mesleklerinin itibarı için hem de toplumun bütünleyici elemanları olması sebebiyle mesleki gelişimlerine önem vermeleri gerektiğini belirtmektedir. Öğretmenler sağlam bir bilim anlayışını yansıtan alışkanlıklar geliştirmeli, kendi uzmanlık alanı ve diğer bilim dalları arasındaki ilişkileri görebilecek bir anlayış kazanmalı, ayrıca uygulayacakları yaklaşımın amaç, ilke, yöntem, süreç, ölçme ve değerlendirme, rehberlik gibi uygulamaları iyi öğretilmelidir (Oğuzkan, 1988; Güneş, 2016). İlgili literatür incelendiğinde ülkemizde özellikle meslek edinimi sonrası mesleki gelişimin eksik olduğu, mesleki gelişimin gerekliliği ve önemi konusunda Kansu’nun düşüncelerini destekleyecek çalışmalar mevcuttur.

Kansu'ya göre mürebbi “her şeyden çok daha evvel, **terbiyenin başlangıcı ile gayesini bilmeye mecburdur**. Bir şahsın maddi ve manevi bütün kabiliyetlerini tanıyan adam bile, bu kabiliyetleri işletirken başlangıç ile gayeyi bilmeyince tam bir mürebbi olamaz” (Kansu, Ocak-1916). Bu bakımdan Kansu öğretmenin eğitim yapmaya başlamadan önce öğrencileri tanımaları gerektiğini ve buna bağlı olarak eğitimsel süreci hazırlamaları ve hedefler belirlemeleri gerektiğine vurgu yapmıştır.

Kansu çocuğun tembelliğinin kaynağı olarak öğretmeni görür. Ona göre öğretmenin talebeden şikâyet etme hakkı yoktur çünkü öğretmen kendisini yoklayacak olursa bu değişikliğin ve bozukluğun sebebini kendisinde bulacaktır (Kansu, Haziran, 1916b). Kansu'ya göre çocukların maddi ve manevi inkişaf ve büyümelerini temin etmek programın değil öğretmenin işidir. İnsanın küçüklüğü nispetinde terbiyesinin nazikleştigiğine değinen Kansu olumsuzlukların temelinde öğretmenlerle beraber ebeveyni de görmektedir (Kansu, Ağustos-1916). Bu da öğretmen ve ebeveyn olarak her ikisinin de çocuğun eğitiminde maddi ve manevi olarak sorumluluk sahibi olduğunu göstermekte ve neslin ahlak ve davranışlarının yanlışlığından rahatsız olma hakkını ellerinden almaktadır. Kansu, öğretmenlerin, çocukların keyfiyetli bir eğitim alabilmeleri için veliyle iletişimde olmalarını, okul-aile işbirliği içerisinde bu süreci geçirmeleri gerektirdiğini belirtmiştir.

Kansu öğretmenin müfredatla çocukların zihninin hercümerç etmemesine değinirken bunu şu şekilde ifade eder:

“İptidailerimizde hesapçı, tarihçi, lisancı değil, fikri terbiye almış kafalar yetiştirmek isteriz. Program fikri inzibatı temin için muallimin elinde bir rehber olursa müfittir. Yoksa muallim oradaki mevaddı çocuklara okutmak için programı bir kitap telakki ederse şüphesiz program pek muzır bir şey olur” (Kansu, Ağustos-1916). Son yüzyıl içerisinde eğitimin klasik ezberci yöntemden yapılandırmacı eğitime doğru bir yön değiştirdiği gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar ezberci yöntemi değişmesi için yapılandırıcı yaklaşımla beceri eğitimine önem verilmesinin yanında düşünen, sorgulayan, araştıran ve ülkenin geleceğine şekil veren 21. Yüzyılın öğretmenlerinin yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Ayaz, 2003; Güneş, 2016). Günümüz eğitim programlarının öğretmenin özgür kararlar verebileceği esneklik özelliğine göre oluşturulduğu dikkat çekmektedir. Fakat öğretmenlerin bu esneklik payına ne kadar müdahil olduğu farklı araştırmalarda incelenmeye değer konulardan birisidir.

Her geçen gün eğitimsel açıdan bilginin artmasıyla beraber eğitim sisteminde uygulanması gereken etkinlikler ve dosyalar daha da karmaşık hale gelmekte ve bunların tam manada uygulanması imkânsızlaşmaktadır. Tüm bunlara ek olarak tüm bu etkinliklerin belli bir zaman dilimine sıkıştırma zorunluluğu öğretmenleri asıl gayeden uzaklaştırabilmektedir. Kansu bu konuda öğretmenlerin müfredatı birebir takip etmek yerine onu bir rehber olarak görmeleri gerektiğini ve bu müfredatı zaman ve mekâna göre esnetebileceklerine değinmiştir.

1.1.2. Öğretmenlerin Başlıca Eğitimsel Görevleri

Eğitim sürecinin temelinde var olan bilgiyi elde etme ve uygulama ilkeleri göz önüne alındığında Kansu, bu ilkelere uygulama üzerinde çok fazla durmakta ve bu konudaki sorumluluğun öğretmenlerde olduğunu söylemektedir. Hatta öğretmenlerin ana vazifesinin bu olduğunu belirtmekle kalmaz öğretmenlerin siyaset ilmi ve faaliyetleriyle uğraşmaması gerektiğini eğer uğraşmaları gerekiyorsa bunu da ilgili bilim alanlarında yapmaları gerektiğini dile getirir. Zira gelecekteki gençliğin kalitesi öğretmenlerin verdikleri eğitimlerini uygulamaya dönüştürüp o eğitimin kalıcılığını sağlamalarıyla ilgilidir.

“Ben kanaat hâsıl ettim ki, muallimlerin en büyük vazifesi **çocuğun fikrinden ziyade bedenini terbiye etmektir**. Çünkü müşahede ile tetkikat ile sabit oluyor ki bizde nesil inkıza (sönmeye) doğru gidiyor. Kızlar çoğalıyor, erkekler azalıyor ve artık bu muhatara önünde ben şu kadar malumatı behemehâl öğreteceğim diye ısrar etmek bilmem nasıl tarif edilebilir bir hareket olur! Hâlihazırda ki mekteplerimize tesadüfen bünyesi kuvvetli olarak giren bir çocuk ya zayıf veyahut mutavassıt bir sıhhat ile mektepten çıkıyor. Muallimler bunları tashih etmeğe kendileri için vazife telâkki etmiyorlar ve esasen fena bir maişet veyahut fena, müstekreh bir itiyat ile boşalmış, sulanmış bu dimağları muallim birçok malumat sıkıştıracağı diye büsbütün öldürüyor. Sonucu bütün vuzuhu ile meydandadır. Niçin garp gençlerindeki zindeliği, çeviklik, şetaret bizim gençlerde görülüyor! Dördü, beşi bir yere toplanınca pek hararetle bir meclis teşkil eden gençler niçin bizde bulunmuyor?” (Kansu, Ağustos 1911). Kansu bu şekilde öğretmenlerin vazifesini ortaya koyarken dönemin eğitimsel sorunlarını da dile getirmekte ve bu sorunlardan dem vurmaktadır. Zihnin eğitiminden önce fiziksel ve sağlığın gelişiminin önemine değinen Kansu, çocuklardaki fiziki gelişimin incelemek içinde türünde ilk sayılabilecek çalışmalar yapmış ve okullarda çocukların gelişiminin sistematik bir şekilde takip edilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Çünkü ona göre fiziksel gelişim ile bilişsel gelişim arasında önemli bir bağ bulunmaktadır (Duyar-Yazıcı,1996).

O'na göre sorun bilgiyi uygulamaya dökememekten ileri gelmektedir. Takip, tecessüs, tetkik fikirleri uyandırmak için çocukların metin bir bünyeye sahip olmalarının şart olduğunu belirten Kansu öğretmenliğin esas vazifesinin çocukta takip, tecessüs, tetkik arzularını uyandırabilmek olduğunu yazmakta bunun çözümünü ise aşağıdaki ifadelerle ortaya koymaktadır:

“Bunu hiçbir tarafıyla temin edemeyen, çocuklarımızı bile bile harap eden bugünün **muğlak ve ruhsuz tarz-ı tedrisini değiştirmek**, çocuklara hiç olmazsa fikri yorgunluk hissettirmemek, itikadınca vatanımızın istikbali namına yapılacak en mukaddes hizmettir. Çünkü söyledim ki, bizde nesil hastadır; tedavi edilmezse münkariz olmak tehlikesi vardır ve atinin emsalini avuçlarına alan mekteplerdir ki bu tedavi vazifesini omuzlarına alıyor ve istikbale, tarihe karşı bütün mesuliyeti yükleniyor” (Kansu, Ağustos-1911). MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programı incelendiğinde etkinliklerin çocuğu aktif bir katılıma teşvik ettiği, bilginin yaparak yaşayarak edinimini teşvik ettiği görülmektedir. Teorik çalışmalardan sonra pratik çalışmaların uygulandığı dengeli bir özellik taşımaktadır.

Ona göre öğretmen sadece öğrencilere parlak dersler vermekle kalmamalı, verilen malumatları talebeye hazmettirerek onu gelecek hayat için de hazırlamalıdır. Çocuk sınıfta doğal davranmadığı için daha etkin sonuçlar elde etmek, çocukları özellikle okul dışı faaliyetlerde gözlemeyi gerektirir. Çocukta davranışın değiştiğini takip etme eğitimin önemli gerekliliklerinden biridir (Kansu, Şubat-1911). Bu sayede Kansu eğitimi çocuğun eğitiminin sadece okulda değil okul dışı faaliyetlerde de devam etmesi gerektiğini belirtmiş, daha gerçekçi değerlendirmeler için çocukların doğal ortamda gözlemlenerek tanınmaları gerektiğini dile getirmiştir. Öğretmenlerin niteliklerini artırma yönünde yeterince gayret göstermedikleri, sınıfın gerisinde kalan öğrencilerle yeterince ilgilenmedikleri yapılan çalışmalar da dile getirilmiştir (Bozkuş ve Taştan, 2016). Öğretmenlerin sadece sınıf içi davranışlarını dikkate alıp çocuğun sınıf dışı yaşantılarını göz ardı etmesi ve çocuklardaki gelişimi izlenmemesi günümüzde de devam eden sorunlar arasındadır.

Kansu öğretmenlerin öğrencilerini **tanımalarını** gerekli görür ve bunu “ tecrübe eden muallimler pekiyi bilirler ki şakirt üzerinde bir nüfuz sahibi olmanın birinci şartı onu tanımak ve tanıdığını da ispat etmektir” sözleriyle dile getirir (Kansu, Şubat-1916). Bunun neticesinde çocuk kendisiyle ilgilenildiğini, kendisine önem verildiğini fark edecek ve memnun olacaktır. Öğretmen öğrencisinin zihinsel kapasitesini, duygusal birikimlerini, ruhsal ve bedensel özelliklerini, aile yapılarını, sosyal çevresini, ekonomik imkânlarını, yeteneklerini, ilgilerini, değerlerini, alışkanlıklarını, problemlerini bilmelidir (Apuhan, 2004).

Öğretmenin öğrenciyi tanması için iyi bir gözlem yeteneği ve iletişim bilgi ve becerisine ihtiyacı vardır. Yapılan araştırmada öğrencilerin öğretmenlerinde görmek istedikleri temel değerden biri olan iletişim becerisinin en yüksek frekansa sahip olduğu görülmektedir (Zühal ve diğ., 2012). Araştırma sonucunda ortaya çıkan bu durum aynı zamanda öğrencilerin en çok öğretmenleriyle iletişimlerin eksik olduğunu göstermekte ve öğretmenlere bu mevzuda büyük sorumluluk düştüğünü göstermektedir. Günümüz eğitim programlarının bütünleyici yönlerinden biriside öğretmenlerin çocukları daha iyi tanımalarını sağlamak için ev ziyaretlerinin programda yer edinmesidir. Ev ziyaretleri eğitimcinin başta öğrenci olmak üzere içinde yaşadığı halkıda tanımalarını sağlamaktadır. Bu amaçla okul ve ev arasındaki bağlar güçlendirilmekte, aileyle iletişimini artırmakta ve öğretmene çocuk hakkında yaygın ve örgün bir değerlendirme fırsatı sunmaktadır (Erkan Vd, 2015).

“Hâlbuki azimet edeceği ciheti tayin etmemiş bir muallim, hakiki bir muallim olamaz. Muallim olabilmek için talebenin fikri ile büyüme, yükselmek usulünü bilmek icap eder. Tedrisin keşfi, tedriciyi hayat bulması en fenni usuldür. Basitten mürekkebe doğru giderek çocukta tecessüs ve takip hassasını uyandıran bir muallim, mukaddes vazifesini ifa etmiş sayılır” (Kansu, Temmuz-1911). Temel eğitim göz önüne alındığında matematik ve fen gibi alanların eğitim sürecine katıldığı görülmekte ve amacın -çocukları bir bilim adamı olarak yetiştirmenin olmadığı- çocuklarda merak ve ilgi uyandırmak olduğu görülmektedir.

Günümüz eğitimi açısından düşünüldüğünde eğitim sisteminde teorik derslerin çokluğu dikkat çekmekte öğrencilerin üretkenliklerinin istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu da Kansu'nun bir asır önceki değerlendirmelerinin isabetliliğini ortaya çıkarmaktadır.

1.1.3. Öğretmenlerin Eğitim Sürecinde Kaçınması Gereken Durumlar

Kansu, Osmanlı devletinin eğitimle olan münasebetinin genellikle toplum ve eğitimcilerin indinde yeni-eski, dini-dinsiz gibi düşüncelerle ele alındığını III. Selim'den itibaren bu durumun daha da belirginleştiğini dile getirirken müteşebbislerin olduğu kadar engelleyenlerin de olduğunu vurgulamıştır. II. Mahmut ve Abdülmecid'in de bu çatışmalarla hemhal olduğunu ve eğitimin yönünü değiştirmeye çalıştıklarını dile getirmektedir. Bu durumla ilgili olarak Kansu, eğitimcilerde ve öğretmenlerde meydana gelen taassubun eğitim kurumlarının yıkıcılığı üzerine ne kadar etkili olduğunu dile getirirken, kendi zamanında yani II. Meşrutiyet zamanında bu taassubun yerini öğretmenlerin siyasetle uğraşarak doldurduğunu ve hars siyasetlerinin eğitim üzerinde yıkıcı bir etkisi olduğunu söylemektedir.

Kansu, siyasi fikirlerin birkaç kişinin öncülüğünde belirlendiğini ve bunların ihtiraslarına göre şekillendiğini dolayısıyla geçici ve gerçeklikten uzak bir hal alması bu durumun zararlı olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Kansu, siyasetin kendi özünde birçok husumet ve nefreti barındırması sebebiyle öğretmenlerin bu oluşumlar içinde olması öğrenciler nezdindeki değerlerine gölge düşürmekle kalmayarak siyasetle uğraşan bu öğretmenlerin oluşturacağı kurumların da istikbal hayatı için hastalıklı bir hal teşkil edeceği görüşündedir (Kansu, Ağustos-1328). Öğretmenlerin siyasetle uğraşma eğilimleri genellikle günü birlik olup şahsi ihtiraslara bağlı meseleleri içerir ki bu da esasında eğitimsel manada bir değer taşımaz. Her milletin en münevver tabakası olan ve geleceği şekillendirme de etkili olan muallimlerin günübürlük olaylara değil daha çok geleceği etkisi altına alabilecek mevzularla uğraşmaları gerekmektedir (Kansu, Ağustos-1328). Çünkü öğretmenler gelecek nesli yetiştirenlerdir.

Kansu öğretmenlerin siyasetle uğraşma düşüncelerini artık sorunsallıktan ziyade bir şikâyete çevirir. Öğretmenlerin ahlak terbiyesini bile gençlere aşılamağdaki başarısızlığına dikkat çeker ve hal böyleyken öğretmenlerin hars temelli siyaset terbiyesi ve hareketlerinin çocuklarda ne kadar tahrip edici felaketler doğuracağını kestiremediklerinden yakını. O'na göre düşünsel bağlamda öğretmenine teslimiyet içerisinde bulunan genç dimağlar ötekinin berikinin fikirleriyle kurcalanmamalıdır (Kansu, Ağustos-1328).

Nâfi Atuf Kansu'nun görüşlerinde mektep, dışardaki dedi kodu, siyaset vesairelere karşı korunmuş bir kale olarak düşünölmelidir. "...Yeşillikler içinde, bidai tabiiye ve ziya ile mezin asude ve şen bir muhitte şakirt yalnız irfan ve sanatı dinleyecektir. Mektebin bütün müneffizlerini Ali'nin Veli'nin arzusuna karşı tıkamalıdır..." (Kansu, Ağustos, 1328 s.7). Maarif Nezareti'nin emreylediği bütün kitapları harfiyen okutmanın ve bu derslere başka kitapları eklemeyi engellemenin muallimlerin içtihat fikirlerinin kaldırılması demek olduğunu dile getiren Kansu, öğretmelerin başlarını siyasetten çevirmeleri gerektiğini çoğu kez vurgulayarak, kendi uzmanlık alanlarına göre dünyadaki değişmeleri takip etmeleri gerektiğini dile getirmektedir (Kansu, Ağustos-1328). Mesleki gelişimin çocukların akademik ve sosyal gelişimleri üzerinde olumlu etki yaptığı, öğretmenin niteliğinin ve uzmanlığının artıkça çocuklar üzerindeki etkisinin de olumlu yönde ilerlediği araştırılmıştır. Öğretmenlerin özellikle lisans sonrası aldığı eğitimler hem kendi hem de öğrencileri üzerinde etkilidir (Uysal ve diğ., 2016; Alisinanoğlu ve Kesicioğlu 2010).

Tüm bu nicel bulgular Kansu'nun eğitim konusundaki düşüncelerinin isabetliliğini göstergelerinden biridir. Bununla beraber son yıllarda yapılan çalışmalar öğretmenlerin güncel konuları takip etme, mesleki gelişimlerini destekleme konularında yetersiz olduklarını da göstermektedir (Turan, Yıldırım ve Aydoğdu, 2012; Bozkuş & Marulcu, 2016).

Öğretmenlikte vazife bilinci mevzusunda Kansu İsviçre seyahatindeki eğitim incelemeleri sonucu bazı noktalara dikkat çeker ki bu sebat ve azmin beraberliğinin sonucu oluşan talim ve terbiye aşkıdır. Kansu'ya göre "ilmin vatanı olmadığına göre faziletinin de vatanı olmaz" bunun için eğitim kendisine emek verilene yönelir. Öğretmenin bu süreçte edinmesi gereken en önemli özelliklerden birisi eğitim verdiği halkı tanımak ve benimsemektir. Diğerleri ise çocuğun kalbine ve fikrine nüfuz etmenin yollarını aramaktır. Nasıl olacağı konusunda Pastelozzi'yi örnek veren Kansu, cesaret, çalışmak, aşk ve Allah'a itimat ile başarıya ulaşılacağını dile getirir (Kansu, Haziran-1328).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda Kansu'nun eğitimin temel unsurlarından biri olan öğretmenlik hakkındaki görüşleri şu şekilde ortaya konulmuştur: Eğitimin en büyük sorumluluğu öğretmene aittir. Öğretmenin öğrenciden şikâyet etme hakkı yoktur. Toplumunu şekillendirecek olan öğretmenler kendi alanlarında yetkin olmalı, güncel konuları takip etmelidir. Her kitap bir muallime muhtaçtır. Muallim, derslerde ele aldığı kitapların uygulayıcısı olmalıdır ki çocuk üzerinde tesirli olabilsin. Taassup ve siyaset öğretmenin meslek hayatında kaçınması gereken iki önemli olaydır. Öğretmen bu olayları eğitim hayatına yansıttığı zaman çocukları ilgilenmeleri gereken olaylardan uzaklaştırıp birkaç kişinin tesirine bırakır. Böylece öğretmen çocuğun nezdinde kendi değerine gölge düşürmekle kalmaz aynı zamanda öğretmenin siyaset temelli oluşturacağı kurumlarda istikbal hayatı için de hastalıklı olur. Çocuğu etkilemenin en tesirli yolu ona zihninden ziyade kalbinden yaklaşımdır. Öğretmen bunu yapabildiği sürece başarılı olur. Bu eğitim ise eğitim sistemindeki derslerden ziyade bütün hayatı kapsamalıdır.

Öğretmenin bugünkü eğitim sistemindeki yerine bakıldığı zaman gerçekten öğretmenlik mesleğiyle ilgili yapılan çalışmaların ve ortaya çıkan olumsuz durumların onları ne kadar yıpratmışa şahit olabiliyoruz. Bu durum mesleğin değeri ve geleceği açısından önem arz etmekte yapılan çalışmalar işlerin daha da kötüleşmesine sebep olmaktadır. 2018 yılında kabul edilen öğretmenlerin performanslarının değerlendirilmesine yönelik yönetmelik, eğitimle uzaktan yakından alakalı her durumun dikkate alındığı adeta öğretmenin göz hapsine alındığı bir sistemi getirmekte ve öğretmenliğin geleceğini karartmaktadır.

Sönmez'in (2017) dediği gibi “*insanların en akıllısı, geçmiş nesillerin de aklını kullanan insanlardır*” öğretmenlik mesleği tecrübeleri bünyesinde barındırdığı için, en akıllı olma durumunda bulunan insanlardır. Bu sebeple yapılacak işlemlerde onların fikirlerinin alınması önem arz etmektedir. Geçmişten günümüze kadar öğretmen ve öğretmenlik mesleğiyle ilgili yapılan çalışmalar, günümüz sorunlarına ışık tutmak ve aydınlatmak zorundadır. Nafi Atuf Kansu tarafından ortaya konulan görüşlerde bu çerçevede alınmalı, eğitim büyüklerimizin tecrübelerinden faydalanılmalıdır. Yabancı eğitimcilerin katkılarının bizde maya tutması, onların kültürümüze uyarlanması ile mümkün olacaktır.

Çocuğu etkilemenin yolu zihin yerine ona kalbinden yaklaşmak olduğuna göre, öğretmenlerin seçiminde yapılacak uygulamalara üniversiteye giriş sınavlarında alınan puanlardan sonra yapılacak sevgi, hoşgörü, azim ve benzeri testlerle onların öğretmenlik mesleğine uygunlukları test edilmeli bu süreç öğretmenlik atamalarında yeniden değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Öğretmen liselerinin kaldırılması ne yazık ki bu ruhla yetişen öğretmen adaylarının da yetişmemesine ve öğretmenlik ruhunun giderek yok olmasına sebebiyet vermiştir. Yapılması gereken tekrar geçmişimizin araştırılarak öğretmenlik ruhunun ortaya çıkarılmasını sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3 (1), s.93-110.
- Apuhan, R.Ş. (2004). *Etkili Öğretmenin Temel Davranışları*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Arends, R.I. (1997). *Learning to Teach*. Newyork: McGraw Hill.Inc.
- Bozkuş, K. ve Taştan, M.(2016). Teacher Opinions About Qualities of Effective Teaching. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 6(4), 469-490,
- Bozkuş, K. ve Marulcu, İ. (2016). Öğretmen Adaylarına Göre Etkili Öğretmen Nitelikleri. 8. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Çanakkale.
- Çelik, İ. (2011). Türk Eğitim Düşüncesinde Elit Eğitimi Akımı. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora tezi*. Erzurum.
- Çelik, İ. (2016). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının ve Öğretmenlerinin Öğretmenlik Alan Sınavına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, *Ekev Akademi Dergisi*, 67, 163-186.

- Çubukçu, Z., Eker Özenbaş, D., Çetintaş, N., Satı, D., Yazlık Şeker, Ü. (2012). Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Gözünde Öğretmenin Sahip Olması Gereken Değerler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5, 25-38.
- Dağlıoğlu, H.E. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenin Özellikleri ve Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (1999). *21. Yüzyıla girerken Türkiye’de Öğretmen Nitelikleri Cumhuriyetin 75. Yılında Öğretmen Yetiştirme*. Panel. MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Pegema Yayıncılık.
- Demirel, Ö.(2007). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı* (11. Bs). İstanbul: Pegem Yayıncılık
- Durmuşçelebi, M. (2015). Öğretmenlik Eğitimi Programının Etkililiği. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(5), s.747-766.
- Durualp, E. & Kaytez, N. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş Doyumlarının Çocuk Sevmeye Düzeyleri ile Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 6 (1), s.97-112
- Duyar, İ. (1996). Nâfi Atuf ve Türkiye’de Yapılan İlk Büyüme Araştırması. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 39, 777-785.
- Erkan, S. ve diğ. (2015). Okul Öncesi Eğitimde Ev Ziyaretlerine İlişkin Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerinin Belirlenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 35(2): 307-332 (2015)
- G. Haktanır (Ed.). *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (s. 39-77). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güneş, F. (2016). Öğretmen Yetiştirme Yaklaşım ve Modelleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 17 (3), Aralık 2016, 413-435.
- Hesapçıoğlu, M., Bakıoğlu, A., & Baltacı, R. (2001). Öğretmen eğitiminde sorumluluk ve akreditasyon. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 1(1), 143-160.
- Kansu, N.A. (1911). Dertlerimizden, *Say ve Tetebbbu*, Sayı:1, (22 Şubat 1911)
- Kansu, N.A. (1911). Tehlike Önünde, *Say ve Tetebbbu*, Sayı:12, (14 Ağustos 1911)

- Kansu, N.A. (1916). Maarifimiz Hakkında 2. Kansu ve Kansu (Haz.). *Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949)* (s.323). Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınları
- Kansu, N.A. (1916). Maarifimiz Hakkında 3. Kansu ve Kansu (Haz.). *Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949)* (s.329). Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınlar
- Kansu, N.A. (1916). *Maarifimiz Hakkında 4. Kansu ve Kansu (Haz.). Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949)* (s.332). Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınları
- Kansu, N.A. (1916). Maarifimiz Hakkında. Kansu ve Kansu (Haz.). *Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949)* (s.318). Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınları
- Kansu, N.A. (1916). Seciye. Kansu ve Kansu (Haz.). *Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949)* (s.309). Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınları
- Kansu, N.A. (1916). Terbiyede Muhit ve Nüfuz. *Türk yurdu*. Sayı: 107 (Nisan 1916)
- Kansu, N.A. (1933). Terbiye Anlayışında İlerleyiş. *Ülkü Gazetesi*. (Şubat, 1933)
- Koçyiğit, S. (2016). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Personel*. G. Uyanık Balat (Ed.). Okul Öncesi Eğitime Giriş (s. 197-222), (6. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MEB, (2008). *Öğretmen Yeterlikleri Genel ve Özel Alan Yeterlikleri* (1. bs.). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Oğuzkan, A.F. (1988). *Öğretmenliğin Üç Yönü*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları*. (2. bs.). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Peart, N.A. ve Campbell, F.A. (1999). At Risk Students Perception of Teacher Effectiveness, *Journal for A Just And Caring Education*, 5(3), 269- 284.
- Pehlivan, H. (2008). *Etkili Öğretim İçin Öğretmen Davranışları*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Sönmez, S. (2006). Toplumsal Değişme ve Öğretmen. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13). 301-310.

- Sönmez, S. (2007). Türk Öğretmen Yetiştirme (Öğretmen Okulları) Felsefesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14). 230-239.
- Sönmez, S. (2017). Rehber Öğretmenliğin Murphy Yasaları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 6(4). 2741-2751.
- Turan, S., Yıldırım, N. ve Aydoğdu, E. (2012). Okul Müdürlerinin Kendi Görevlerine İlişkin Bakış Açıkları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(3), s.63-76.
- Uysal, H., Aydos, E.H., Akman, B. (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sınıfa Uyumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 36(3), 617-645.
- MEB, (2013). *Okul Öncesi Eğitimi Programı*. Ankara: MEB Basım evi
- Yavuzer, H. (1995). *Anne-Baba-Çocuk Okulu*.(5. bs.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yıldırım, A. (2013). Türkiye’de Öğretmen Eğitimi Araştırmaları: Yönelimler, Sorunlar Ve Öncelikli Alanlar, *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 175-191.